

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Aika: keskiviikko 27.11.2024 klo 9.30

Asia: HE 173/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Takuusäätiön kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveyslautakunnalle hallituksen esityksestä laiksi alkoholilain muuttamisesta

Takuusäätiö kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto otsikkoasiassa.

Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, jonka tarkoituksena on tukea kansalaisten velkaongelmien ehkäisyä ja niiden ratkaisemiseen tähtääviä toimintoja. Aivan erityisesti säätiö edustaa talous- ja velkaongelmia kokeneiden henkilöiden näkökulmaa. Tämän lisäksi Takuusäätiöllä on vahvat yhteydet taloudellisesti ongelmallisissa tilanteissa olevia ihmisiä tapaavien sosiaali-, terveys- ja järjestöalan ammattilaisiin sekä vapaaehtoiisiin. Takuusäätiön näkemykset perustuvat erityisesti näihin näkökulmiin.

Hallituksen esitys lähtee hallitusohjelman tavoitteesta uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaisempaan suuntaan. Tämä tapahtuisi mahdollistamalla alkoholin verkkokauppa ja toimitukseen perustuva myynti. Velvoitteeksi on asetettu ikärajavaltvonta ja ettei luovutus ole sallittua päihtyneelle. Yhtenä perusteena on esitetty suomalaisten hyvinvoinnin ja vapauden lisääminen.

Takuusäätiö kiinnittää huomiota siihen, että alkoholihaittoja tutkivat ja sen seurauksia toiminnassaan havaitsevat toimijat ovat vastustaneet lakiesitystä ja perustelleet sitä alkoholin vapaamman ja helpomman saannin vakavilla kasvavilla haittavaikutuksilla. Siitä huolimatta lakia esitetään tulevaksi voimaan nopealla aikataululla. Takuusäätiön näkemyksen mukaan on vastuutonta jättää ottamatta huomioon esitettyjä tietoja siitä, miten alkoholin käyttö lisää alttiutta vakaviin sairauksiin ja itsemurhiin, heikentää työkykyä ja siten myös tuottavuutta, kasvattaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, ja erityisesti, miten se asettaa lapset ja nuoret haavoittuvaan asemaan, millä on pitkäkestoisia haitallisia vaikutuksia kasvuun ja kehittymiseen, mielenterveyteen ja hyvinvointiin myös aikuisiällä. Vaikutukset ovat tragedioita yksilöille ja perheille sekä aiheuttavat lopulta lisäkustannuksia yhteiskunnalle.

Jos lainsäädäntöön tehdään riskejä lisääviä muutoksia, sen pitäisi näkyä myös auttavien tahojen resurssien varmistamisessa. Tällä hetkellä uutisointia hallitsee terveydenhuoltojärjestelmän haasteet ja hoitoon pääsyn hitaus. Samaan aikaan ollaan leikkaamassa merkittävästi haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä auttavien järjestöjen resursseja. Alkoholin haitoista kärsivien ihmisten tai heidän läheistensä mahdollisuus saada apua ja päästä hoitoon on jo valmiiksi huono ja jatkossa se tulee olemaan vielä heikompaa leikkausten toteuduttua täysimääräisesti.

Takuusäätiöstä pienlainaa ja velkajärjestelyä hakevilla ihmisillä oman talouden hallinta on haastavaa monella tapaa. Arjen toimeentuloniukkuutta paikataan tai velkatilanteen puristuksissa turvaudutaan mahdollisuuksien mukaan laskulla ja osamaksulla ostamiseen. Rahavaikeudet ja niistä johtuva stressi ja jaksamisen haasteet johtavat helposti siihen, että ”wolttaaminen” korvaa kaupassa käymisen. Nykyisin myös kotiin toimitettavia ostoksia on mahdollista ostaa osamaksulla ja sekin näkyy jo säätiön asiakaskunnan rahankäyttötavoissa. Takuusäätiöstä apua hakevilla ihmisillä on tiliotteillaan huomattavia rivimääriä kumppaakin vaihtoehtoa.

Takuusäätiön huolena on, että alkoholin toimitusmyynti kauppa- tai ravintolaostosten ohella helpottuu liikaa ja lisää houkutusta ostaa alkoholia. Sen lisäksi että lisääntyvä rahankäyttö haastaa sen riittävyttä ja oman talouden hallintaa, se voi myös velkaannuttaa tai vaikeuttaa muista välttämättömistä arjen menoista selviytymistä. Esimerkiksi vuokranmaksuvaikeudet ja vuokratrahtit ovat lisääntyneet olennaisesti asiakaskunnassamme.

Erityisesti alle 30-vuotiailla nuorilla aikuisilla, joita Takuusäätiön laina- ja velkajärjestelyasiakkaista on yli kolmannes, on haasteita rahankäytössään. Heillä ei välttämättä ole realistista tuntumaa siitä, mihin heidän rahansa riittävät. He ovat myös se ryhmä, joka on tottunut tilamaan verkosta ja valitsevat toimitustavan kotiinkuljetuksena. Se, että rahaa voi käyttää nykyisin näkymättömästi ja kaiken voi maksaa myöhemmin tai osissa, lisää selkeästi ostamista ja rahankäyttöä vailla selkeää suunnitelmaa, miten sen maksamisesta selviää. Vaikka nuorten alkoholin käyttö on viime vuosina vähentynyt, Takuusäätiö näkee uhkana kehityssuuntauksen kääntymisen, kun alkoholin tilaaminen muiden ostosten lomassa mahdollistuu. Kun tähän vielä lisää mahdollisuuden maksaa myöhemmin tai osissa, se voi myös kasvattaa yksilön toimeentulovaikeuksia tai pahimmassa tapauksessa aloittaa velkaantumisen.

Takuusäätiön näkemyksen mukaan on myös syytä kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu alkoholin ostomahdollisuus kotiin toimitettuna voi lisätä toimitukseen liittyviä uhkatilanteita ja siten heikentää toimituksia tekevien kuljettajien työturvallisuutta. Oman kokemuksen mukaan monet yrittäjinä toimivat kuljettajat ovat nuoria ja/tai maahanmuuttajataustaisia. Heidän tulotasonsa on matala, jonka takia on epätodennäköistä, että he jakaisivat toimeentuloaan työturvallisuutta lisäävällä parityöllä. Rohkenemme myös epäillä, miten ostajan ikä pystytään käytännössä varmistamaan luotettavasti jokaisen toimituksen osalta. Nuorilla on käytössään täysi-ikäisten kavereiden ja sisarusten henkilökortteja. Mahdollista on myös, että porukan ainoa täysi-ikäinen tekee ostokset, mutta muut käyttäjät ovatkin alaikäisiä. On myös kohtuutonta säilyttää vastuuta kokonaan toimituksia tekeville kuljettajille.

Takuusäätiö näkemyksen mukaan haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojelemiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, kun lainsäädäntöön tehdään muutoksia, joilla voi olla negatiivisia vaikutuksia kansalaisiin. Hallituksen esityksessä on tunnistettu riskejä ja riskiryhmiä. Alkoholin on tunnistettu olevan yleisin tekijä väkivallan, onnettomuuksien ja tapaturmien taustalla. Haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä ovat esimerkiksi alkoholiongelmista kärsivien henkilöiden perheenjäsenet ja erityisesti lapset. Esitys ei sisällä keinoja, miten ihmisiä suojellaan muutosten negatiivisilta vaikutuksilta. Tämän lakiesityksen osalta lainsäädännön vaikutusten seurannalla on korostetun merkittävä rooli ja sitä tulee jatkaa riittävän pitkään. Tarvittaviin toimenpiteisiin on ryhdyttävä viipymättä, mikäli negatiivisia vaikutuksia kuluttajien terveyteen ja turvallisuuteen ilmaantuu.

Espoossa 25.11.2024

Minna Backman
johtaja, sosiaaliset rahoituspalvelut
Takuusäätiö